

VÅGAN KYSTKULTURSENTER

på Rækøya i Kabelvåg

– Vågan Kystlag ønsker å
ta vare på lokal kystkultur!

Situasjonskart - Rækøya - Nord
Kroero Eiendom - Vågan kystlag

INNHOLDSFORTEGNELSE

Visjon for bruk av Vågan Kystlags tomteområdet på Rækøya	s 2
Oppsummering av prosjekter som Vågan Kystlag har stått for og realisert 1995-2022	s 6
Prosjektet «Trygge barn i båt»	s 10
Fremdriftsplan for utvikling av Rækøyprosjektet	s 13
Kystlagets mantra – Viljen	Baksiden

Slik Vågan Kystlag ser for seg at fremtidig etablering av et Kystkultursenter kan bli seende ut fra området Storvågen.

VISJON FOR UTVIKLING AV VÅGAN KYSTKULTURSENTER

Navnet VÅGAR er en fellesbetegnelse på området og det historiske navnet på handelsstedet Storvågan som vokste fram i middelalderen.

Vågar.

På det årlige Vågastevnet var handel med tørrfisk i ferd med å bli en «internasjonal» handelsvare og en særdeles viktig inntektskilde for Konge, kirke og lovgivende institusjoner i Nord-Norge. Tingstedet på Brurberget var da også etablert som et av de viktigste tingstedene i Nord-Norge og med Vågaboka som eget lovverk for dette området.

Vågastevnet var i mange hundre år arnestedet for den nasjonale handelen med tørrfisk av skrei og utgjorde over 85% av Norges

nasjonale handelsinntekter. Disse betydelige inntektene til kirke og kongemakt la etter hvert grunnlaget for statsdannelsen Norge. Nidarosdomen, vår nasjonal helligdom, ble i hovedsak bygd og finansiert av fisketinntektene som ble innkrevd som en skatt av tørrfiskhandelen under «Vågastevnet».

Storvåganområdet, med sine grunne og flate fjære og strandsoner, egnet seg ypperlig til middelalderens båttypen. De klinkbygde nordlandsbåtene trengte lite vann under kjølen og kunne flyte inn på høyvann eller dras opp i fjæra når de skulle levere fangsten til væreier. Væreier eide fjæra og landområdene og alle rettighetene til å drive handelsvirksomhet med fiskeprodukter.

Det er den store og viktige nasjonale historien «Skreiprosjektet» i Storvågan tar sikte på å formidle i opplevelsessenteret Otoliten, Lofotakvariet, Galleri Espolin og Lofotmuseet (Væreiergården) som nå realiseres i Storvågan.

Olsneset.

I sagaen står det at «Kong Øystein lot bygge kirke og rorbuer for fiskere som kom til Vågar for å delta i Vågafisket». «Væreierne» opp gjennom historien fulgte opp dette og bygde opp rorbuer og ryddet støer som ble leid ut som «husvære» under Vågafisket, mot at fiskerne leverte all sin fangst til væreier på stedet. De som ikke var så «heldige» at de fikk leie rorbu, fikk tillatelse til å plassere «løftingen» fra fembøringen og åtringene på land og ga således et slags livd for vær og vind under fisket.

Da den siste væreierfamilien Wolff i Storvågan gikk konkurs i 1901, skal det ha stått flere hundre rorbuer i Storvågan området. Når de ikke lengre var i bruk ble de solgt og flyttet til nærliggende områder, som Olsneset, Storvåganholmen, Ørsvågvær og Rækøya. Disse stedene vokste da fram som mindre handelssteder i tilknytning til Lofotfisket, men som tiltrakk seg tusenvis av tilreisende fiskere.

Det var nok mange grunner til at Storvågan og lignende naturgitte mottakssteder blei mindre egnet. Glødemotoren revolusjonerte båttypene fra nordlandsbåter til dekkede fiskeskøyter som var mye sikrere på sjøen, men som også krevde mere vann under kjølen. Da krevde de kaier når de skulle levere fangsten sin på land, både ved lav og høyvann.

De lokale fiskekjøperne måtte bygge kaier hvor det var dybde nok ved, for de nye fiskeskøytene dersom de skulle kunne konkurrere, kjøpe og tilvirke skreien til de tradisjonelle fiskeproduktene, tørrfisk – saltfisk m.m.

Området nordvest for Stovågan – Olsneset, Stovåganholmen og Rækøya utviklet seg raskt etter år 1900 til å bli betydelige fiskemottak som overtok handelen som i tusenvis av år hadde foregått i Stovågan.

Større dybde i Rækøykjeila gjorde det mulig å bygge opp stein og trekaier på land for fartøyene. I tillegg til kaianlegget etablerte en bedre rorbuer som ble leid ut til tilreisende fiskere fra hele kystnorge.

Det utviklet seg til en tradisjon for at de tilreisende fiskerne kom tilbake til de samme rorbuene. Mange av buene fikk etter hvert navn etter fiske-skipperne eller stedet der fiskerne kom fra.

På Rækøya var det væreierfamilien Bertheus Pedersen, som bygde opp Rækøya som et stort og betydelig fiskebruk. Sønnen væreier Gunerius Pedersen hadde sin storhetstid til langt ut på 1950/60 tallet. Et stort antall, både enkle og doble rorburekker, ble etablert på nordøst siden av Rækøyhalvøya. Da Gunerius Pedersen ordnet ferskvannsmottak og krambu hvor

Slik så det ut på 1980 tallet med rorbuer som ikke var i aktivt bruk og til nedfalls.

fiskerne kunne kjøpe det de trengte av mat, fiskeredskaper og drivstoff, blomstret Rækøya opp til et stort og konkurransedyktig fiskemottak. Kabelvåg hadde da vokst til et bymessig handelssted, gjerne kalt for «Lofot-fiskets hovedstad».

Men historien gjentar seg, for da firmaet Gunerius Pedersen gikk konkurs i 1970 tallet ble fiskemottaket og eiendommene solgt, og den første betongfabrikken ble etablert på Rækøya i 1978. Virksomheten hadde ikke bruk for de lange rorburekkene, og en etter en ble rorbuene revet, flyttet, solgt eller de bare ble stående til nedfalls.

Den siste rorbua som ble stående igjen – der Kjell Einarsen etablerte sitt lydstudio på 90 tallet. Den eldste tømmerkassen, er det Vågan Kystlag ønsker å restaurere og flytte tilbake til det tomteområdet som en start på Vågan Kystkultursenter på Rækøya etter en gave fra Kroro Eiendom As.

Rorbua som Vågan Kystlag eier er på tur til en midlertidig lagringsplass på Rækøya.

OPPSUMMERING AV

– prosjekter Vågan Kystlag har stått for og realisert fra stiftelsen i 1995 fra til 2022.

- Gjennomføring av Forbundet Kystens landsstevne i 1998 i Vågan med stort og omfattende program, herunder gjenskaping av «Trollfjordslaget» før offisiell åpning av stevnet i Kabelvåg.
- Fortsatt omtalt som Landsstevnet i Kabelvåg som det beste arrangementet «ever» i rekken av slike stevner. Vågan Kystlag tar mål av seg å arrangere et nytt landsstevne når vi får på plass hele eller deler av vårt lokale kystkultursenter på Rækøya.
- Kontrahering og bygging av Storfembøringen Vågar (52 fot) v/Gunnar Eldjavn i 1996/97.
- Fembøringen ble døpt «Vågar» under spesiell seremoni ved starten av stevnet.
- Realisering av eget naust i Storvågan for storfembøringen «Vågar» et stort og viktig prosjekt gjennomført sammen med Johan Bojer Godahl og spesielt utvalgte håndverkere som bygde stornaustet etter oppmålinger foretatt av Johan Bojer Godal av et gammelt «Skjelternaust» på Senja. Dette for å dokumentere at Nordnorsk byggeskikk og kystkultur har hatt lange tradisjoner for å ha naust til båtene sine.

- I dag står «Skjelternaustet» i Storvågan som Kabelvågs andre katedral og vil bli inkorporert i Skrei prosjektet.

På verksted 2022 i Svolvær

Anne Bro Nyrestaurert og fin.

- I 1995 kjøpte Vågan Kystlag fraktefartøyet M/J Anne Bro (AB) som da var i svært dårlig forfatning og i likhet med mange fartøy fra vår region i ferd med å bli solgt/gitt bort til «Sør-Norge».
- Arbeidet startet med å få AB avklart som verneverdig av RA, noe en lyktes med i eget vernevedtak i 1996. Riksantikvaren kom med fra 1996.

Etter dette har fartøyet gjennomgått flere reparasjoner og rehabiliterings prosjekter, støttet av Riksantikvaren (RA) og en rekke andre både av bidragsytere, men først og fremst en stor og entusiastisk dugnadsinnsats av Vågan Kystlags medlemmer. Siste reparasjon/restaurering foregikk ved Blokken Skipsverft fra høsten 2016 fram til sommeren 2020.

Omlag 14–15 millioner kroner gikk med for å frambringe M/J Anne Bro i den tilstand den har i dag i en alder av 111 år.

M/B Helga – tidligere «Unni»

1 år 2000 ble Vågan Kystlag kontaktet for om mulig å kjøpe den 23 fot store mini skøyta M/S Helga som da var ferdig restaurert av båtbygger Harder Hansen og finansiert av Olav Stadt Wang. Skøyta hadde sterk tilknytning til fiskerimiljøet i Kabelvåg gjennom tidligere eiere og styret i Vågan Kystlag besluttet å kjøpe båten for kr 100.000, -

Kystlaget påtok seg dermed et nytt stort ansvar både i form av vedlikehold og bevaring/drift av båten. De første årene ble båten aktivt brukt av personer tilsluttet kystlaget, men da dette dabbet av fram mot 2018/2019, ble M/S Helga bare liggende i et slags opplag.

Mange hundre dugnadstimer måtte til for å reparere skader et fraværende eller dårlig vedlikehold hadde påført både skrog og dekkshus.

Utskifting av den gamle Saab-dieselen var helt nødvendig, og sammen med en svært entusiastisk Bernt Eide ble ny og mer moderne Saab-diesel installert.

Sensommeren 2022 ble M/S Helga løftet ut på sjøen igjen og befinner seg i dag i Småbåthavna i Svolvær hvor Johannes Rørtveit inntil videre har bruksrett til båten i samarbeid med styret i Vågan Kystlag. I tillegg til båtene som kystlaget eier, har medlemmer tradisjonsbåtene «Leiskjær» og «Skreien» som også deltar på arrangementer i kystlags regi.

Sommeren/høsten 2020 påtok Johannes Rørtveit seg ansvaret for M/S Helga og fikk den brakt på land i Åvika, hvor en møysommelig og omfattende reparasjon og vedlikeholdsarbeid startet.

PROSJEKTET «TRYGGE BARN I BÅT»

Prosjektet startet 2022 under ledelse av et nyvalgt styre i Vågan Kystlag.

Etter søknad til flere institusjoner gikk styret til innkjøp av 6 robåter som inngår i prosjektet sammen med opplæringsetaten i Vågan Kommune, hvor målet er å gi mulighet til alle skolebarn i Vågan, og grunnopplæring i ferdigheter og trygghet ved bruk av båt.

INNKJØP

Vi har kjøpt seks båter, Suvi 420. En finsk båt spesielt konstruert for roing. Den har stor stabilitet, noe som er viktig med barn ombord. Båtene er komplett med årer. De ble levert i april, og ligger lagret hos Lofotmuseet. Vi har kjøpt inn alt av fortøyningsutstyr, tau og ikke minst vester til alle, i forskjellige vektclasser.

ORGANISERING

For å sikre de verdiene vi nå forvalter legger vi opp til en vaktordning, slik at det er kontroll på utsjekk og innsjekk av båtene. Kontroll med utstyret slik at vi alltid har alt på stell, dette har jo også med ansvar å gjøre.

SKOLENE

Målgruppen for TBIB 12/13-åringer, sjetteklassingene på alle skoler i Vågan. Det er etablert samarbeid med Vågan kommune v/kommunalsjef for Oppvekst Veslemøy Drangevåg.

Vi har etablert avtaler med alle skolene i Vågan i tillegg til Vågan integrering og opplæringscenter. Vi har etablert den viktige ansvarsavklaringen og hvordan lærerne skal ta dette inn i pensum og sin undervisning. Pilotprosjekt med flere skoler startet i mai 2022, hvor kystlaget fikk meget god erfaring, og gode tilbakemeldinger fra deltakende skoler.

Vi har også fått til et fint samarbeid med Lofotmuseet, ikke minst fordi aktivitetene skal gjennomføres i vågen nedenfor deres anlegg. De vil også utvikle et tilbud etter hvert til den samme målgruppen, både innen mat og kystkultur.

For å få kontinuitet i undervisningen skal vi engasjere en gruppe faste instruktører. Vi har i dag to meget dyktige instruktører tilknyttet prosjektet.

Egen flytebrygge er planlagt utlagt kystlagets eiendom på Rækøya for tryggere og lettere tilgang til båtene.

HVA HAR VI?

Vi har erfarne og motiverte medlemmer i Vågan kystlag. I tillegg har vi knyttet til oss dyktige instruktører og organisatorer.

Vi skal bygge opp kapital gjennom dugnadsarbeid som både belønnes økonomisk og gir tilgang på gjenbruk av materialer som har stor verdi i seg selv, men også i «det grønne skiftet». Mulighetene er mange, det dreier seg mest om å kombinere dugnadsånd (timer) med gode samarbeidspartnere.

FREMDRIFTSPLAN

- Prosjektet vil ha oppstart i 2023
- Få tilgang til tomten
- Oppstart med første rorbu i 2023
- Det skal være kontinuerlig fremdrift

SAMARBEIDSPARTNERE

- gjelder både allerede etablerte og påtenkte.

- Lofotmuseet og Lofotakvariet
- Skolene i Vågan
- VIO
- Redningsselskapet
- Lag og foreninger i Vågan

Det viktigste er viljen.
Uten den har ressursene ingen betydning.
Ikke de menneskelige, ikke de materielle.
Bare den som har viljen kan skape noe.
Et maleri, en bedrift, et overskudd.
Bygge noe der det før ikke var noen ting.
Eller utvikle det eksisterende til noe
ingen trodde var mulig.
Bare den som har viljen tør å se risikoen i øynene
- uten å bli handlingslammet.
for har du viljen finner du frem til midlene.
Skaffer deg kunnskapene, sikrer deg pengene,
leter opp menneskene
- noen å dele ideen og risikoen og resultatet med.
Det er ikke alltid like lett.
Med en ting er helt sikkert:
Det viktigste er viljen

Ukjent